

Bogoslovska kronika.

Rugjer Bošković. Na 18. svibnja o. g. navršilo se dvjesto godina, što se je rodio R. Bošković, „možda najveći mislioc naše krvi.“ Spomen na dvjestogodišnjicu rođenja R. Boškovića proslavila je Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu svečanom sjednicom, a grad Zagreb postavio je na sjeveroistočnom uglu Akademičkog trga Boškovićevo poprse.

R. Bošković rodio se god. 1711. u Dubrovniku. Dr. L. K. Vojnović (Savremenik 1911. str. 146.) drži, da se Boškovićeve porodica prije zvala Podkravić, dok dr. V. Varičak (Narodne Novine 1911. br. 137.) zaključuje, da se je zapravo zvala Podkrajčić. Niže je škole svršio u Dubrovniku, te stupi g. 1726. u isusovački red. Radi osobite njegove nadarenosti poslaše ga Isusovci u Rim u tada glasoviti rimski kolegij, gdje je g. 1733. svršio nauke. Kasnije je učio bogosloviju, koju je svršio g. 1744., dobiv lovor vijenac kod doktorata. Iza kako je svršio svoje bogoslovske nauke bude zaregjen.

Za rana se je počeo Bošković baviti znanošću, te je već g. 1736. izdao djelo „De maculis solaribus“, koje mu je pribavilo lijepi glas u učenjačkom svijetu. Od te godine pa do g. 1785. izdao je 71 djelo. Ta djela bave se astronomijom, matematikom i geometrijom, fizikom i naravnom filozofijom. Ti su njegovi radovi u astronomiji, fizici i filozofiji prikazani u Zborniku Jugosl. akademije, dok će njegov matematički rad biti prikazan sada u Radu (br. 185.).

U svim tim strukama odlikovao se neobičnom učenošću, tako da je pređavao te struke u najvećim gradovima u Italiji i Francuskoj. Svojim filozofskim djelom: „Teorija prirodne filozofije na temelju jednog jedinog zakona sila, koje postoje u prirodi“ osnovao je novu teoriju, koja se obično nazivlje dinamički atomizam. Osobito je u Engleskoj Bošković našao mnogo pristaša (Priestley, I. Robinson i t. d.). Još nedavno je Casirer njegovu naravnu filozofiju nazvao „Das naturphilosophische Hauptwerk“ onoga doba.

Proputovao je u znanstvene i političke svrhe gotovo čitavu Evropu. God. 1750. vidimo ga u Firenci i Beču, g. 1760. u Parizu i Londonu, godinu dana kasnije ode u Carigrad, a iz Carigrada u Poljsku, zatim se povratio u Italiju. God. 1773. htio se stalno preseliti u Dubrovnik, kamo se je prije znao koji put navratiti; u to bude ukinut isusovački red i Bošković ode u Pariz, gdje je bio ravnateljem optike za pomorstvo. Kamo god je došao, svagdje je bio čašćen od vladara i učenjaka. Bošković je bio članom naučnih akademija u Rimu, Firenci, Bologni, Kortoni, Lionu, Londonu, Petrogradu i t. d.

Prem je već sa petnaest godina ostavio svoju domovinu, i kasnije se tek u nekoliko navrata vratio u svoj rodni grad, ipak domovine svoje nije zaboravio, nego se je nje uvijek s ljubavi i ponosom sjećao i s veseljem pratio svaki njen napredak. Tako jednom zgodom, kad ga je D' Alembert nazvao u jednoj polemici Talijanom,

Bošković u odgovoru ponajprije primjećuje, da je on Dalmatinac iz Dubrovnika. Pjevao je ne samo u latinskom, nego i slovinskom jeziku. Njegova pjesma „De solis ac lunae defectibus“ doživjela je više izdanja.

God. 1782. uzeo je dopust i otišao iz Pariza u Italiju, koju je ponajprije obišao i onda se je nastanio u Milanu, kamo je bio pozvan na zvjezdarnu. Tu je počeo pobolijevati i 13. veljače 1787. umre u 76. godini.

E. L.

Četvrti međunarodni filozofijski kongres u Bologni. Od 6.—11. travnja o. g. obdržavao se u Bologni taj kongres u 8 sekcija. Prvi je bio u Parizu inicijativom i pod vodstvom Emila Boutroux, a daljnji nakon svake četiri godine u Zenevi i Heidelbergu. Na ovom kongresu sabralo se 300—400 učesnika iz sviju naroda evropskih; Amerika, Indija i Japan imali su također u Bologni svojih zastupnika. Između Francuza među ostalima došli su Boutroux, Bergson i Durkheim; Poincaré se ispričao, no poslao je svoja radnja. Na kongresu oville — kao i pređašnjima — pojavilo se i nekoliko katolika, tako Pellaube, urednik Revue de Philosophie, prof. u katoličkom institutu u Parizu; De Wulf, profesor na univerzi katol. lovanskoj, urednik Revue Neo-Scolastique; O. Gemelli, urednik Rivista Neo-Scolastica; Tredici, profesor u seminaru milanskom; Ackermann i ostali. Najviše je bilo Nijemaca a i Židova dosta, tako predsjednik kongresa Enriquez, prof. matematike u Bologni, Bergson, urednik Revue de Metaphysique et de Morale. Profesor Amendola piše, da je bilo na kongresu malo pravih mislilaca i da su manjkali mnogi znameniti filozofi. A kad nema onih, koji misle, njihova mjesta zapremaju oni koji govore. Prof. Tredici ističe, da se na takovim kongresima ne radi toliko o uspjehu, koliko do izmjene misli među učesnicima u ovom ili onom smjeru. I Tredici i mnogi ostali tvrde, da se i u Bologni pokazalo, kako je materijalizam pao, a napose pozitivizam. Haeckel g. 1904. vrhovna glava i predvodnik slobodne misli u Rimu — nije su ga ni spomenuli u Bologni. Posljednji jedan predstavnik pozitivizma na svijetu stari je profesor Paviji — kanonik apostata — Ro-

bert Ardigo. Pred nekoliko godina još je prvak filozofijski u Italiji; u Bologni jedva ga se opazilo. Idealizam skrajni slabo se pokazao u Bologni. Vojni mu u Italiji Benedikt Croce nije pribivao ni jednoj glavnoj sjednici. I tako bismo mogli i dalje nastaviti. Možemo tek reći, da su referati talijanski, njemački i engleski s veće strane osnovani na stanovištu relativizma. Katolički filozofi dostojno su ovršili svoju dužnost i priznati valja, da su ih i najveći protivnici mirno i ozbiljno slušali.

V. R.

Razvitak religiozne filozofije u Poljskoj u 19. vijeku. Dr. Fr. Gabryl u „Przeglad-u“ osvrće se na stogodišnjicu Balmesovu i prelazi na historijski prijedgled filozofije među Poljacima. I mi imademo — kaže Gabryl — svoje ljude, koji, istina, nijesu bili svi jednake obrazovanosti filozofijske, ali su nastojali svom dušom riješiti problem sloge razuma s objavljenom vjerom, filozofije s teologijom vrhunarnavnom, a sve to s geslom: za vjeru i dom, da Poljsku ne poplavi struja racionalizma i panteizma filozofije njemačke. Ti su bili, makar je koji i skrenuo: Jaroński, Trzciński, Serwatowski, Morawski, Kozłowski, Cieszkowski, Szaniawski, Ziemięcka, prva poljska filozofkinja, Majorkiewicz, Chołoniewski, Hołowiński, Jakubowicz, Bochwic, Semenińska i dr. Prof. Struve iznio je djela nekih tih „doma uzraslih Balmesa“. Citajući njihova djela i općeno filozofijska vidi se, da su tri uzroka, što se svijetom, pa i u Poljskoj, počelo i na tom polju raditi. Prvi je: prilike i probuđenje religijskoga života poslije francuske revolucije. To je našlo odjeka i u Poljskoj. I tu se i u pjesmama u prozi ustaje, upozoruje, kuda vodi bezvjerstvo, tu su javna predavanja, izdaju se razne brošure i djela. Drugi je uzrok: u Poljsku su počeli prodirati nazori slobodnozidarski i filozofija racionalistička i njemačka panteistička. Nju je mladež usisavala na njemačkim sveučilištima. Sad se počelo sa periodičkim glasilima. Treći uzrok bili su autori izvan domovine: Lammenais, Bonald, Baader, Günther, Deutinger i Jakobi. Pristali i neki Poljaci uz krivo stanovište, pa je trebalo jednakim oružjem protiv njih ustajati, da ne zavedu naroda na skli-